

Усе вищесказане дозволяє виділити п'ять лексико-семантичних варіантів, та об'єднати їх у групи. Ці групи утворюють домени: ЛСВ 1 «порушення норми закону (права)», ЛСВ 2 «злочинність», ЛСВ 3 «порушення норми моралі», ЛСВ 4 «помилка», ЛСВ 5 «гріх»

Лексичний спосіб репрезентації концепту є найбільш продуктивним, при цьому ім'я концепту – ключове слово, що збігається з доміантою синонімічного ряду, – найбільш повно відображає зміст концепту.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 280 с.
2. Калюжна А.Б. Концепт ТАЄМНИЦЯ в англійській мовній картині світу. Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна..Харків, 2009. № 848. С. 35–39.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство [підручник]. К. «Академия», 2008. 464 с.
4. Шевченко І.С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. кол. монографія. Харків. 2005. С. 105–117.
5. БехтаТ.О. Лінгвокогнітивне моделювання англомовного детективного дискурсу: дис....канд.філол.наук:10.02.04. Львів, 2009. 235 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-57>

КОРПУСНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ МЕТАФОР

Довбня О. Ю.

*аспірант кафедри перекладу
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

Науковий керівник: Чрділелі Т. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

Методи корпусної лінгвістики представляють собою окрему емпіричну парадигму, яка повноцінно сформувалася у сучасній

лінгвістиці за останні 30 років [1, р. 1]. Корпусна лінгвістика передбачає систематичне вивчення мови на основі колекцій текстових даних, які називають «корпусами». Е. МакЕнері та Т. Харді визначають корпусну лінгвістику як «набір машиночитаних текстів, що є надійною основою для вивчення певних дослідницьких питань» [2, р. 1].

Ця галузь лінгвістичних досліджень значно зросла за останні десятиліття завдяки прогресу в обчислювальних технологіях і доступності цифрових текстових даних. Потужні школи корпусної лінгвістики сформувалися у Ланкастері, Бірмінгемі, Ноттінгемі та Аризоні [3, с. 34]. Важливо наголосити на здобутках Ланкастерської школи, яка була заснована Ланкастерським університетом у Великій Британії. Вона мала значний вплив на сферу корпусної лінгвістики, який ґрунтується як на новаторській роботі викладачів, так і на розроблених ними інноваційних методологіях. Вплив Ланкастерської школи також очевидний у її ролі в розробці ключових лінгвістичних корпусів, включаючи Британський національний корпус (British National Corpus – BNC) [4].

Варто зазначити, що ранні дослідження концептуальних метафор, зокрема дослідження Дж. Лакоффа та М. Джонсона в їхній новаторській роботі «*Metaphors We Live By*» (1980), не базувалися на емпіричних даних. Низка прикладів, які використовувалися у «*Metaphors We Live By*» були запропоновані самим Дж. Лакоффом або запозичені у інших лінгвістів, при цьому дослідники не фокусували увагу на частотності використання тих чи інших метафоричних виразів.

Легітимність ранніх досліджень теорії концептуальної метафори, яка спиралася на інтроспективний і несистематичний збір даних, була поставлена під сумнів через її залежність від лінгвістичної інтуїції та відхилення від загальноприйнятих методологій соціальних наук [5, р. 2]. Низка лінгвістів (Е. Дейган, Л. Камерон, Е. Семіно, А. Стефанович та інші) вважають, що дослідження метафор повинне проводитися за допомогою саме корпусних методів. Як зазначає А. Стефанович, корпусний метод є набагато ефективнішим інтроспективного методу визначення метафоричних переносів, оскільки він надає можливість оперувати точними статистичними даними [6, р. 102].

З. Ковечеш, який порівнює лексичні та корпусні підходи до аналізу метафор, зазначає, що останній є більш ефективним для пошуку як конвенціоналізованих, так і неконвенціоналізованих метафор, які не закріплені у словниках. До того ж дані корпусного аналізу можуть продемонструвати, як частотність вживання та конвенціоналізація метафори співвідносяться між собою [4]. Дж. Чартеріс-Блек поєднав корпусну лінгвістику з критичним аналізом дискурсу, щоб дослідити ідеології, що лежать в основі текстів. Дослідник наголошує на

необхідності поєднання квалітативного та квантитивного підходу до дослідження метафори [7, р. 34].

С. Тоніні-Бонеллі розрізняє корпуснодопоміжний аналіз (*corpus-assisted analysis*) та корпуснокерований підхід (*corpus-driven approach*). Перший підхід передбачає існування вже існуючих парадигм, які перевіряються чи егземпліфікуються за допомогою корпусних даних. Другий підхід передбачає використання самого корпусу як джерела гіпотез про мову. Як зазначає А. Дейган, дослідження метафори може поєднувати обидва ці підходи, якщо існуючі категорії можуть зазнавати змін у результаті корпусного аналізу [8, р. 89–90].

Дослідження корпусу метафори поділяються на три типи: вивчення корпусів загального призначення на предмет типових концептуальних метафор, аналіз конкретних типів текстів або періодів на наявність варіацій і порівняння метафор у різних мовах з урахуванням розміру корпусу [9, р. 118]. При цьому корпусні лінгвісти використовують різні методи для ідентифікації метафор у дискурсі: 1) ручний пошук; 2) пошук лексики домену-джерела; 3) пошук лексики домену-мішені; 4) поєднання методів 2 і 3 для ідентифікації метафор у великих корпусах; 5) пошук маркерів метафори (ключові слова на кшталт *metaphorically*, лапки тощо) [10, р. 78].

Розрізняють наступні види аналізу корпусів:

- конкордантний аналіз;
- коллокаційний аналіз;
- аналіз N-грам;
- аналіз ключових слів.

Для аналізу та обробки тексту використовуються такі інструменти, як AntConc, WordSmith Tools або NVivo. Вони допомагають провести базовий лінгвістичний аналіз, як-от підрахунок частоти та аналіз ключових слів. Метод «гіпотетичного тестування», який пропонує відібрати 30 випадково вибраних ліній конкордансу, використовується для аналізу того чи іншого корпусу [11, с. 4].

Дослідники використовували ці методи для дослідження метафор у різних видах дискурсу, таких як спортивні репортажі, ділові ЗМІ та історичні тексти тощо. Наприклад, аналіз корпусу показує, що прямі метафори (*direct metaphors*), які базуються на порівнянні, частіше зустрічаються в новинних статтях, ніж в академічних текстах [12]. Корпусні дослідження можуть підкреслює лінгвістичні варіації в різних типах дискурсу, таких як академічні та новинні тексти, що допомагає визначити певні тенденції.

Одним із найбільш актуальних питань у корпусних дослідженнях метафор є автоматична ідентифікація метафоричних виразів. Наприклад, система MetaNet, яка поєднує принципи конструкційної граматики, фреймової семантики та теорії концептуальної метафори, може

використовуватися для автоматичної ідентифікації метафоричної мови [13]. Вона складається з репозиторію метафор та фреймів, а також спеціалізованих скриптів, які аналізують корпуси на наявність метафоричної мови. Однак, існуючі методи автоматичної ідентифікації на кшталт MetaNet не можуть замінити глибокий квалітативний аналіз, оскільки вони є досить обмеженими. Саме тому повністю автоматизована та точна ідентифікація метафор є проблемою в корпусній лінгвістиці.

Література:

1. Gries S. T., Stefanowitsch A. *Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy*. De Gruyter, Inc., 2007. 319 p.
2. Hardie A., McEnery T. *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. Cambridge University Press, 2012.
3. Бобер Н. М. Матричне профілювання семантики фразово-дієслівних емотивів у Британському національному корпусі : дис. ... канд. філ. наук : 10.02.21. Київ, 2020. 228 с.
4. Чрділелі Т.В. Національні лінгвістичні корпуси як мовно-інформаційні інструменти. Матеріали 5 міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі». – Т. 4. – Дніпропетровськ, 2009. С. 91–93.
5. Kövecses Z. et al. *Metaphor in Language, Cognition, and Communication. The lexical vs. corpus-based method in the study of metaphors* Amsterdam, 2019. P. 149–173.
6. Stefanowitsch A. *Words and Their Metaphors. A Corpus-Based Approach. Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy* / ed. by A. Stefanowitsch, S.T. Gries. Berlin, 2006. P. 63–105.
7. Charteris-Black J. *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Palgrave Macmillan Limited, 2004.
8. Deignan A. *Metaphor And Corpus Linguistics (Converging Evidence in Language and Communication Research (Celcr))*. John Benjamins Publishing Co, 2005. 235 p.
9. Semino E., Demjen Z. *Routledge Handbook of Metaphor and Language*. Taylor & Francis Group, 2016. 560 p.
10. Gibbs R. *Metaphor Wars: Conceptual Metaphors in Human Life*. Cambridge University Press, 2017.
11. Таценко Н. В. *Методи корпусної лінгвістики в підготовці фахівців-філологів*. 2020.
12. Krennmayr T. *What Corpus Linguistics Can Tell Us About Metaphor Use In Newspaper Texts. Journalism Studies*. 2014. Vol. 16, no. 4. P. 530–546.
13. Hong J. *Automatic metaphor detection using constructions and frames. Constructions and Frames*. 2016. Vol. 8, no. 2. P. 295–322.